

ΣΥΜΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕ ΤΗΝ Κ.Τ.Ε.

Ἡ σύμβασις μεταξύ Ἑλλάδος καὶ Κ.Τ.Ε. ὑπεγράφη τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1923, συνεπληρώθη μετὰ ἓνα χρόνον, τὴν 19 Σεπτεμβρίου 1924, καὶ ἀμφότεραι αἱ συμβάσεις ἐφηρμύσθησαν διὰ τὸ ἐπείγον, προτοῦ ἀκόμη ἐπικυρωθῶν διὰ νόμου.

Δυνάμει τῆς συμβάσεως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὑπεχρεοῦτο νὰ διαδιδάσῃ εἰς τὸν Ὀργανισμόν 5.000.000 στρέμματα καλλιεργησίμων γαιῶν καὶ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τὸ ὀλίγον ποσὸν τοῦ δανείου τῶν 10.000.000 λιρῶν πρὸς 7%, τὸ ὅποιον εἶχε συνομολογήσῃ τῇ ἐγγυήσει τῆς Κ.Τ.Ε. 7.500.000 λίρες ἐκαλύφθησαν 20 φ ο ρ ε ς εἰς τὸ Λονδίνον, μέρος ἐκαλύφθη ἐπίσης εἰς Ἀθήνας καὶ Ἀμερικὴν. Ἡ πληρωμὴ τῶν τόκων ἐξασφαλιζέτο ἀπὸ τὰ ὑπέγγυα ἔσοδα τῆς διεθνούς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου τοῦ 1898 ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀνελάμβανε καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ συνάπτῃ δάνεια μὴ παραγωγικά. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ δανείου τούτου μᾶς ἐχορηγήθη εἰς τὰ 1928 δεύτερον δάνειον ἐκ 3.000.000 λιρῶν.

Ὅστω ἐφωδιασμένη με γαίας καὶ με χρήματα, ἡ ἐπιτροπὴ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας τὸ Κράτος ἔθεσε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ ὑπουργείου Γεωργίας, ἐπελήφθη ἀμέσως τῶν ἐργασιῶν τῆς.

Ἀποτελεῖτο ἀπὸ δύο Ἑλληνας, τὸ Στέφανον Δέλτα καὶ ἐμέ, ἀπὸ τὸν Ἀγγλον Καμπέρ, ἀντιπρόσωπον τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας καὶ πρόεδρον τὸν Ε. Μοργκεντάου, πρῶτον Πρόεδρον τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὴν Πόλιν. Καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς συνεργασίας μας, αὐτὴ ὑπῆρξε εἰλικρινῆς καὶ στενῆ εἴχαμε μοιράσει τὴν δουλειὰ καὶ τὰς ἀρμοδιότητας μεταξύ μας, καὶ ἔ καθένας εἶχε πρωτοβουλίαν καὶ εὐθύνην. Πρωτοβουλίαν καὶ εὐθύναν ἀφήναμεν καὶ εἰς τοὺς κυρίους συνεργάτας μας εἰς τὰς ἐπαρχίας. Τὸ πρόβλημα ἦτο τεράστιον καὶ λεπτόν καὶ ἐχρειάζοντο πράγματι ἀνάληψις εὐθυνῶν καὶ πρωτοβουλία εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἡ δυσαναλογία ἦτο μεγάλη ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ ὑπὸ ἀνταλλαγὴν ἀριθμοῦ, τῶν Τούρκων ἀνερχομένων εἰς 360.000 καὶ τῶν Ἑλλήνων Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Θράκης, ποὺ ἀνήρχοντο εἰς 1.400.000 περίπου καὶ εἰς τοὺς ὁποίους προσετίθοντο 60.000 Καυκάσιοι Ἑλληνας καὶ 50.000 Ἀρμένιοι. Ἐκ τῆς ἀνταλλαγῆς εἶχαν ἐξαιρεθῆ μόνον οἱ Τούρκοι τῆς Δυτικῆς Θράκης καὶ ἀριθμὸς Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ πρόβλημα ἐξ ἄλλου ἦτο λεπτόν, διότι ἔπρεπε νὰ εὑρεθῶν τὰ κατάλληλα μέρη διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν οἱ γεωργοὶ ν' ἀσχολοῦνται με τὰ ἴδια ἔργα με τὰ ὁποία ἠσχολοῦντο εἰς τὴν γενέτειραν χώραν, διότι, διαφορετικὰ, ἢ ἀποκατάστασις δὲν θὰ ἦτο ἀποδοτικὴ. Σημειῶνω δτι τοῦτο ἐπετεύχθη πλήρως, καθόσον μόλις 1% τῶν γεωργικῶν ἀποκαταστάσεων δὲν ἐπέτυχε. Ἦτο ἐπίσης λεπτόν πρόβλημα ἢ ἀποκατάστασις τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ, διότι δὲν

ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ λάθος τὸ διαπραχθὲν στὰ 1907 στὸν νομὸν Μαγνησίας με τοὺς πρόσφυγας τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, οἱ ὅποιοι ἐσυσσωρεύθησαν εἰς μικροπόλεις. Ἐπρεπε εἰς τὰ ἀστικά κέντρα ὅπου θὰ ἐγκαθίσταντο οἱ πρόσφυγες, με τὴν βοήθειαν τῆς γύρω υπαίθρου χώρας, πρὸς ἀποφυγὴν ἀσφυξίας καὶ ὑπερτροφίας νὰ ἔχη τὴν δυνατότητα νὰ ζῆ καὶ νὰ ἐργάζεται πληθυσμὸς, ὁ ὅποιος σὲ μερικὰ μέρη εἶχε σχεδὸν διπλασιασθῇ.

Δὲν πρόκειται νὰ ἐξιστορήσῃ ἐδῶ ὀλόκληρον τὸ ἔργον τῆς Ε.Α.Π. Τὸ ἔχω ἐκθέσει ἄλλοῦ. Θὰ δώσω μόνον μερικοὺς ἀριθμοὺς. (Βλέπε ἄρθρον μου εἰς τὴν «Revue des Sciences politiques»).

Ὡς πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἀγροτῶν, ὅταν ἔπαυσε ἡ ἀποστολὴ τῆς Ε.Α.Π. εἶχαν κτισθῇ 62.658 οἰκίαι καὶ ἐπισκευασθῇ παλαιαὶ τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων 57.870, εἰς τὰς ὁποίας εἶχαν ἐγκατασταθῇ 720.000 ἄτομα, ἐφωδιασμένα με τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα, με σπόρους καὶ κεφάλαια πρὸς κίνησιν, με ἀρτεσιανὰ πηγὰδια καὶ ὑδραγωγεῖα εἰσῆχθη ἢ μηχανοκίνητος καλλιέργεια ἢ Μακεδονία καὶ ἢ Θράκη μετεμορφώθησαν.

Ὡς πρὸς τοὺς ἀστούς, τὸ πρόβλημα ἦτο ἰδιαιτέρως δυσχερὲς ἐκ τοῦ ὅτι ἢ ἀναλογία τῶν ἀστῶν προσφύγων ἀνήρχετο εἰς 42% τοῦ συνόλου, ἐνῶ ἀνήρχετο μόνον εἰς 23% εἰς τοὺς ἐντοπίους. Ἡ δυσαναλογία αὐτὴ ἐπέβαλλε δημιουργίαν ἐργασιῶν, νέας βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, ἐπέκτασιν τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων. Εὐτυχῶς ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ἤλθε νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς. Ὡς πρὸς τὴν στέγασιν, 17.970 καταλύμματα εἶχαν κτισθῇ διὰ 22.908 οἰκογενείας, ἄλλαι εἶχαν φροντίσει μόναι τοὺς διὰ τὴν στέγασιν τοὺς. Δυστυχῶς σήμερον ἀκόμη, μετὰ σαράντα χρόνια, τὸ Δημόσιον δὲν ἔχει ἀποτελειώσει τὴν στέγασιν τῶν προσφύγων μερικοὶ μόνον εἰς τρῶγλες.

Θὰ ἐπανέλθω ἄλλοῦ ἐπὶ τῶν ἀποζημιώσεων, τὰς ὁποίας κατέβαλε τὸ δημόσιον γενναιοδῶρως εἰς τοὺς πρόσφυγας διὰ τὰ κτήματα, τὰ ὁποία εἶχαν ἐγκαταλείψει εἰς τὴν Ἀνατολήν.

ΜΕΤΑΒΑΣΙΣ ΜΟΥ ΜΕ ΕΙΔΙΚΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΕΙΣ ΓΕΝΕΥΗΝ

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα κατὰ τὸ ὅποιον ὑπηρετοῦσα ταυτοχρόνως εἰς τὴν Ε.Α.Π. καὶ εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, μετέβην μέσα Ἰουνίου 1924, ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ εἰς τὴν Γενεύην παρὰ τῇ Κ.Τ.Ε. Ἐπρεπε νὰ ἐπιτύχωμεν ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἐπιτροπὴν τὴν τροποποίησιν διατάξεων τινῶν τῆς συμβάσεως πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ἀποκαταστάσεως, ποὺ ἦτο ζήτημα δημοσίας τάξεως, καὶ τὴν παροχὴν εὐκολιῶν εἰς τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν συνομολόγησιν σχετικῶν δανείων δι' ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Προσέτι εἶχα ἐντολήν νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν Ἀρμενίων προσφύγων, ποὺ οἱ Τούρκοι εἶχαν ἐκτοπίσει μαζὺ με τοὺς Ἑλλη-

7 στον γαμδν
ποιοι εουσσωρεως
& εργαβιστταν
ος αποφυγη
εργαζετα
I. II. Το
ν μου
λλη

...αί τους οποίους περιεθάλαμεν, ἐξοδεύοντες 50 ἑκατομμύρια, ἀλλὰ τοὺς ἤτο ἀδύνατον ν' ἀποκαταστήσωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ πρὸ πάντων, ἔπρεπε νὰ ἐπιτύχωμεν ἀμέσως νέαν προκαταβολὴν ἑκατομμυρίου λιρῶν. Μία πρώτη προκαταβολὴ μᾶς εἶχε χορηγηθῆ ἅμα ἢ ἰδρῦσαι τῆς Ε.Α.Π. πρὸς ἐκκίνησιν, παρὰ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας, ἢ ὁποία εἶχε ἀναλάβει τὴν ἔκδοσιν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ δανείου. Λειτουργοῦσε, παρὰ τῇ Τραπεζῇ, μικτὴ ὑποεπιτροπὴ τῆς Κ.Τ.Ε., πού παρακολουθοῦσε τὰς ἐργασίας μας, με συνδέσμους τὸν Campbell καὶ τὸν Ἀλέξ. Διομήδη, διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἡ Ε.Α.Π. δὲν εἶχε προφθάσει ἀκόμη νὰ καταρτίσῃ τὸ γενικὸν πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς, περιωρισμένη, τοὺς πρώτους μῆνας, κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν καὶ τὴν κάλυψιν τῶν ἐκάστοτε παρουσιαζομένων ἀναγκῶν. Ἐξ ἄλλου ἐχρειάζετο χρονικὸν τι διάστημα διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ δανείου. Ἐξ οὗ ἢ ἀνάγκη δευτέρας προκαταβολῆς.

Ἡ ὑποεπιτροπὴ εἶχε ἀναγνωρίσει, τὴν 7 Μαΐου, τὸ ὄρθον τῶν προαναφερομένων Ἑλληνικῶν αἰτημάτων. Τοῦτο μᾶς βοήθησε διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν διαπραγματεύσεών μας στὴν Γενεύην. Ἐπὶ τούτου ἐστηρίχθη κυρίως.

Τὴν 6 Ἰουνίου, ὁ Διομήδης μοῦ εἶχε γράψει, ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ὁποίας με κατετόπιζε ἐπὶ τῶν εἰς Λονδίον διαθέσεων εἶχε ματαιωθῆ συνάντησίς μας, ἢ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ χώραν καὶ ἠναγκάζετο νὰ μοῦ γράψῃ ὅσα θὰ μοῦ εἶχε πῆ προφορικῶς. Ἐξ ἄλλου εἶχα λάβει ἀντίγραφον ἐκθέσεως τοῦ Διομήδη πρὸς τὸν ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν Τσουδερόν, ἢ ὁποία ἦτο πολὺ διαφωτιστικὴ.

Ὁ Διομήδης μᾶς πληροφοροῦσε ὅτι, μετὰ εἰσηγήσεις τοῦ Μοργκεντάου καὶ τοῦ ἰδίου, ἢ Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας, τῆς ὁποίας ἢ διαθέσεις ἦτο εὐνοϊκὴ, μᾶς ἔδωσε νέαν προκαταβολὴν ἐνός ἑκατομμυρίου, ὑπὸ τοὺς ὡς καὶ πρότερον ὄρους. Ὅτι ὀριστικὴ σύναψις δανείου ἐκρίθη, μετὰ πεισματοῦδεις συζητήσεις μεταξὺ τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἀγγλίας, Χάμπρο καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, νὰ μὴν εἶναι δυνατὴ σήμερον, λίαν πιθανὸν ὅμως νὰ πραγματοποιηθῆ τὸν Ὀκτώβριον, ὁπότε ἴσως νὰ ἔχη βελτιωθῆ ἢ τιμὴ τῶν Ἑλληνικῶν ἀξιών, ἢν ἢ κατάστασις ἐν Ἑλλάδι διατηρηθῆ ἄνευ κλονισμῶν, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἤλπιζε καὶ ὑπεστήριξε. Ὁ Διομήδης προσέθετε καὶ ἄλλες πολλὰς λεπτομέρειες καὶ συνεδούλευε τὴν Κυβέρνησιν νὰ μὴν προδῆ τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος εἰς στρατιωτικὰς παραγγελίας πού θὰ γυνοῦσαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐν Ἀνατολῇ παρασκευάζονται νέαι πολεμικαὶ περιπλοκαί.

Μόλις ἔφθασα εἰς τὴν Γενεύην, ὑπέβαλα, τὴν 12 Ἰουνίου, Memorandum καὶ ἐκτενὲς σημείωμα εἰς τὸ συμβούλιον τῆς Κ.Τ.Ε. ὅπου ἐξέθετα τὰ Ἑλληνικὰ αἰτήματα. Ἐκαὶ καὶ ἐκθεσιν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλα ἅμα ἐπέστρεψα εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐξέθετα τὰ τῶν συζη-

τήσεων ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Κ.Τ.Ε. καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς μου, τὰ ὁποία ἦσαν ἱκανοποιητικὰ.

Ἴδου τὸ κείμενον τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς:

Η ΕΚΘΕΣΙΣ

1ον) Ἡ ἀποστολὴ μου παρὰ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Κ.Τ.Ε. σχετικῶς μετὰ τὰ ζητήματα τῶν ἐν Ἑλλάδι προσφύγων ἐγένετο ἐπὶ τῇ δάσει ὀδηγιῶν τοῦ Προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν εἶχεν ἐγκρίνει ὑπόμνημα ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἀρμενίων προσφύγων, μὲ ἔδωσε δὲ ἐντολὴν ὅπως προσπαθῆσω νὰ ὑποβάλω πρὸς συζήτησιν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα. 2ον) Ὁ Πρόεδρος τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου εἶχε μονογράψει ὀρισμένον ἀριθμὸν προτάσεων προοριζομένων διὰ τὴν τροποποίησιν ἢ συμπλήρωσιν τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1923. Ἄμα τῇ ἐν Γενεύῃ ἀφίξει μου, ἡμέρας τινὰς πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου, προσεπάθησα νὰ ἐπιτύχω κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δοθεισῶν μοι ἐντολῶν.

ΤΟ ΑΡΜΕΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Τὴν Κυβέρνησιν ἀπασχόλει ἀπὸ πολλῶν μνηῶν τὸ ζήτημα τοῦτο. Ὅπως μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποκαταστήσωμεν Ἀρμενίους πρόσφυγας ἐν Ἑλλάδι, μᾶς εἶναι ἐξ ἴσου ἀδύνατον νὰ ἐξακολουθήσωμεν περιθάλποντες αὐτούς. Τόσον ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, διὰ πολιτικούς λόγους, ὅσον καὶ δι' ἄλλους λόγους, ὁ ὑπουργὸς τῆς Κοινωνικῆς Προνοίας ἦσαν κατηγορηματικοὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο. Ἀνέπτυξα ἐν ἐκτάσει τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐν τῷ ὑποβληθέντι ὑπομνήματί μου.

Ἐν Ἀθήναις ἐπεκράτει μεγάλη ἀπαισιοδοξία πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἐπιστεῦετο δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῆ. Αἱ μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἀρμενικῶν ὑποθέσεων ἐπιτροπῆς διαπραγματεύσεις, αἱ λαβοῦσαι χώραν ἐν Λονδίῳ πρὸ τριμήνου, εἰς οὐδὲν εἶχον καταλήξει, παρὰ τὰς καλὰς διαθέσεις, τὰς ὁποίας ἐξεδήλωσε ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ὁ δὲ Ν. Πολίτης κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν διέλευσίν του οὐδόλως μοῦ ἀπέκρυψε ὅτι δὲν ἔβλεπε πιθανότητα ἀνακινήσεως τοῦ ζητήματος τούτου. Ἀντιθέτως ὅμως μοι ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἀνακινήσω τὸ ζήτημα κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 12 Ἰουνίου 1924 τοῦ Συμβουλίου, καθ' ἣν ὑπεβλήθη καὶ συνεζητήθη ἢ ἐπὶ τῶν Ρώσων καὶ Ἀρμενίων ἐκθεσις τοῦ ὑπάτου Ἀρμοστοῦ. Ἄν καὶ δὲν ἐπρόκειτο περὶ Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων, ἐζήτησα ἀπὸ τὸ Συμβούλιον ὅπως μετὰ ἀ-

κούση, ὅπερ καὶ ἐγίνε ἀποδεκτόν. Τὸ ζήτημα τῶν Ἀρμενίων προσφύγων ἐτέθη πρὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὡς κάτωθι.

1ον) Ὁ ὑπατος ἀρμοστής Νάνσεν προέτεινε ὅπως προσκολληθῆ ἡ ὑπάτη Ἀρμοστεία εἰς τὸ διεθνὲς Γραφεῖον Ἐργασίας, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸ ζήτημα, τόσο τῶν Ρώσων, ὅσον καὶ τῶν Ἀρμενίων προσφύγων ἀπετέλει, πρὸ παντὸς σήμερον, ζήτημα ἐργατικῶν χειρῶν. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δὲν εἶχον πολλὰ γὰ εἶπω. Ἀπλῶς μόνον ἔθεσα εἰς συνάφειαν, μετὰ τοῦ ταγματάρχου Johnson, ἀντιπροσώπου τοῦ κ. Νάνσεν, τοὺς ἡμετέρους ἀντιπροσώπους παρὰ τῷ διεθνῇ Γραφείῳ Ἐργασίας, ὅπερ συνεδρίαζεν ἀκριδῶς τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἐν Γενεύῃ.

2ον) Ὁ ὑπατος ἀρμοστής προέτεινε ὅπως ἐκδοθῶσιν διὰ τοὺς Ἀρμενίους πρόσφυγας εἰδικὰ πιστοποιητικά, ἅτινα γὰ ἐπέχουν θέσιν διαβατηρίου. Ἀπεδέχθη ἐξ ὀνόματος τῆς Κυβερνήσεως τὴν πρότασιν ταύτην.

Ἐπισημειώθη τῆς εὐκαιρίας, ἀνέπτυξα πῶς ἐτίθετο τὸ ὄλον Ἀρμενικὸν ζήτημα ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως. Τὰ διάφορα ἐπιχειρήματά μου εὐρίσκονται ἐν τῷ ἀπολογισμῷ τῆς συνεδρίας τῆς 12 Ἰουνίου 1924 τοῦ Συμβουλίου, καθὼς καὶ ἐν τῷ σημειώματί μου, ὅπερ ὑπέβαλον τὴν ἐπομένην εἰς τὸν ὑπατον ἀρμοστήν καὶ ὅπερ σημείωμα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐγκριθέν, ἐξαιρέσει τοῦ σημείου ὅπερ ἀφεώρα τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τὸ ὅποιον ἀφήρσα, τῇ αἰτήσει τοῦ ὑπάτου ἀρμοστοῦ.

Δύναμαι γὰ θεβαιώσω ὅτι αἱ ὑπ' ἐμοῦ δοθεῖσαι πληροφορίες κατὰ τὴν προφορικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος καὶ αἱ ἐν τῷ ὑπομνήματί μου τοιαῦται ἐπροξένησαν μεγίστην ἐντύπωσιν. Οὐδεὶς ἐγνώριζεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ὑποστῆ τόσον μεγάλην θυσίαν χάριν τῶν Ἀρμενίων, ὡμολογήθη δὲ ἀπὸ ὄλου ὅτι δὲν ἦτο ἡ Ἑλλὰς εἰς θέσιν γ' ἀναλάβῃ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Ἀρμενίων προσφύγων, οὐδ' ἦτο δυνατόν γὰ ἐγκατασταθοῦν οὗτοι ἐν Ἑλλάδι.

Διαρκούσης τῆς συνεδρίας, δύο τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Βραζιλίας καὶ Οὐρουγουάης, ἐδήλωσαν ὅτι αἱ χῶραι τῶν ἦσαν διατεθειμέναι γὰ δεχθῶν Ρώσους καὶ Ἀρμενίους πρόσφυγας, ὅπερ τὸ Συμβούλιον ἔλαβε ὑπὸ σημείωσιν, ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ὁ ὑπατος ἀρμοστής συνηγορήθη μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ὀργανωθῆ ὑπηρεσία μεταφορᾶς τῶν Ἀρμενίων.

Φρονῶ ὅτι τὸ σύνολον τῶν ἀποφάσεων ἀποτελεῖ ἐπιτυχίαν ἀπὸ Ἑλληνικῆς ἀπόψεως. Δὲν νομιζῶ θεβαίως ὅτι θὰ γίνῃ ἄμεσος ἔναρξις μεταφορᾶς τῶν Ἀρμενίων. Ὑπάρχουν πλεῖστα ζητήματα, ἅτινα χρήζουσι διακανονισμοῦ. Θέλω ὑποβάλλει εἰς τὸ ὑπουργεῖον σημείωμα ἐπὶ τῶν ἐπὶ τοῦ προκειμένου συνδιαλέξεών μου μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Βραζιλίας καὶ Οὐρουγουάης. Πάντως ὅμως τὸ ζήτημα ἔχει πλέον ἀνακοινωθῆ καὶ ἔχει γίνῃ ἀποδεκτόν ὅτι οἱ Ἀρμένιοι πρόσφυγες δὲν δύναται γὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐν Ἑλλάδι.

Ἐπὶ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου ληφθείσας ἀποφάσεις, ἀπέστειλα τὴν ἐπομένην πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε. ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεβεβαίουν τὴν συγκατάθεσίν μας εἰς τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἐβασίζετο τόσο ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐγκριθέντος ὑπομνήματος, περὶ τοῦ ὁποίου ποιῶμαι μείαν ἀνωτέρω, ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ πρὸς τὸν Μοργκεντάου ἀποσταλέντος τοιούτου ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὅταν πρὸ τριμήνου ἠγέρθη ζήτημα μεταφορᾶς εἰς Καύκασον 50.000 Ἀρμενίων προσφύγων.

Αἱ ληφθεῖσαι ἀποφάσεις συνεπάγονται: 1ον) Προηγουμένην συνεννόησιν μεταξὺ τῶν χωρῶν, εἰς ἃς πρόκειται γὰ μεταναστεύσουν οἱ Ἀρμένιοι πρόσφυγες, καὶ τοῦ Διεθνoῦς Γραφείου Ἐργασίας εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τοῦτο ἀπεδέχεται γ' ἀναμιχθῆ εἰς τὸ ζήτημα αὐτό. 2ον) Τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔδρῶσιν γραφείου μεταφορᾶς τῶν Ἀρμενίων. Ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν θέλει διαθέσει, δαπάναις τῆς, διευθυντήν, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀριθμὸν τινα ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ διευθυντοῦ. Αἱ δαπάναις λειτουργίας τοῦ γραφείου τούτου θέλουσι ὡσαύτως ἐπιβαρύνει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. 3ον) Τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς τῶν προσφύγων θέλουσι βαρύνει ἐν τινι μέτρῳ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ μόνον ἐὰν ἡ μεταφορὰ αὕτη ἤθελε γίνῃ δι' Ἑλληνικῶν ἀτμοπλοίων.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Τὸ ζήτημα τοῦτο συνεζητήθη δις ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κ.Τ.Ε. Τὴν πρώτην φοράν εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 12 Ἰουνίου, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐκθέσεως τοῦ ὑπάτου ἀρμοστοῦ Δρος Νάνσεν. Τὴν δευτέραν φοράν, εἰς τὴν συνεδρίαν τῆς 13 Ἰουνίου, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ὑποβολῆς εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ὑποθέσεων ἐπιτροπῆς περὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν ληφθεισῶν ἐν Λονδίῳ τὸν παρελθόντα Μάιον.

Η ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΔΡ. ΝΑΝΣΕΝ, 12 ΙΟΥΝΙΟΥ

Δὲν ἔχω γὰ εἶπω πολλὰ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς. Τὸ ὑπουργεῖον ἔχει εἰς χεῖρας τοῦ ἀντίτυπον τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων τῆς συνεδρίας. Ἐζήτησα ἀπλῶς τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων προσφύγων διὰ τὸν προσηχῆ χειμῶνα. Ὁφείλω ἐπίσης γὰ σημειώσω τὴν ἀτυχῆ παρέμβασιν τοῦ κ. Σαλάνδρα, ἡ ὁποία ἐπροξένησεν ὀδυνηρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸ Συμβούλιον.